

ПРЕДРАГ Д. ПАВЛИЋЕВИЋ
Универзитет Сингидунум
Београд

УДК 316.334.3(470+571+4-011)
Оригиналан научни рад
Примљен: 04.08.2013
Одобен: 18.08.2013

НОРМАТИВНИ И ГЕОПОЛИТИЧКИ ОКВИРИ САРАДЊЕ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ И РУСКЕ ФЕДЕРАЦИЈЕ КАО ДЕТЕРМИНАНТА КОНТРАТЕРОРИСТИЧКЕ ПОЛИТИКЕ УНИЈЕ

Сажетак: Чланак има за циљ да назначи нормативне оквире сарадње и провери основаност хипотезе да на политику борбе против тероризма Европске уније (ЕУ) утичу њени стратешки политички и економски интереси према Руској федерацији (РФ) – посебно појединих њених чланица, актуелни односи ЕУ и РФ, као и актуелни безбедносни изазови и проблеми РФ. Закључено је да је карактер односа ЕУ и Русије од значаја за контратерористичку политику ЕУ, али да развој ових односа, који се морају разумевати као део ширих геополитичких констелација, није од пресудног, директног значаја за ову политику и њене нормативне оквире. Поред константног позивања на потребу сарадње са РФ у борби против тероризма као стратешким партнером, подручје борбе против тероризма је она област преко које Европска унија даје сигнале о одређеним променама политичког курса према Русији, при чему пази да одржи континуитет постојећих стратешких иницијатива.

Кључне речи: геополитичке детерминанте, геостратегијски интереси, контратерористичка (противтерористичка) политика, Европска унија, Руска федерација

Назнаке о односима Руске федерације и Европске уније

Вјечеслав Авијуцки (Viatcheslav Avioustskii) пише да је руска геополитика 1991. доживела велики преокрет, доласком Путина њена спо-

љна политика је уравнотежена¹. Русија је 1997. закључила споразум о партнерству и сарадњи са ЕУ, који је 2005. променила у ‘стално партнерство’, исте године је Путин подржао „стварање Велике Европе након пада Берлинског зида“, ‘Европе без линије раздвајања’”, те поменути споразум предвиђа продубљену сарадњу у области економије, слободе, правосуђа и безбедности, спољне безбедности и истраживања, образовања и науке².

У промењеном геополитичком амбијенту РФ остаје стратешка сила, при чему ЕУ и РФ настоје да успоставе конструктивне односе: Европски савет је на заседању у Копенхагену јуна 1993. изразио наду да ће наставити тешњу политичку сарадњу са Русијом; ЕУ и РФ јуна 1994. на Криту потписују Споразум о партнерству и сарадњи (којим је предвиђено успостављање политичког дијалога, приближавања ставова поводом међународних проблема, гарантовање безбедности и стабилности, и поштовање демократије и људских права); Савет је маја 1996. усвојио Акциони план ЕУ за Русију, што је председавајући ЕУ означио „историјским догађајем”. Добри односи су интересно детерминисани, имају осцилације³ – али се политичке везе развијају⁴. На самиту у Санкт

¹ Види ближе: Авијуцки, 2009: 160-186. Авијуцки напомиње да је 1991. Русија остала у средишту постсовјетске геополитике и простора, те је нова доктрина Москве означила бивше републике као „блиско иностранство”, 1993. као „зону виталног интереса”. Доласком Путина 1999/2000. године спољна политика Русије је уравнотежена: са САД је започета тактичка сарадња (прво управо у борби против тероризма), са Европом је покренуто „енергетско партнерство”. Русија је први снабдевач ЕУ природним гасом (што узрокује европске бриге о руском монопољу), потписала је неколико билатералних конвенција са Великом Британијом, Немачком, Француском и Италијом, у периоду 2002-2004. „настала је осовина Берлин-Париз-Москва, која се успротивила рату у Ираку”. Русија своје позиције држи преко енергетског сектора, градећи „економски империјализам” (чији је симбол Гаспром). Пројекат Заједнички економски простор надахнут моделом интеграције ЕУ (најављен 2003. године, предвиђен за изградњу до 2012. године, обухватао би Белорусију, РФ, Казахстан и Украјину) блокирала је Украјина, јер се то, по мишљењу њеног председника Виктора Јушченка, косило са интересима Украјине за пријем у ЕУ и НАТО.

² Авијуцки, 2009: 109.

³ Види шире: Јањевић, 2007: 324-345.

⁴ Monaghan, 2005: 2-3: „Самит 2001 је најавио Заједничку декларацију о интензивирању дијалога и сарадње у политичким и безбедносним питањима, која подвлачи политички прогрес кроз све шири спектар дискусија, као и густу природу дипломатских веза. Утврђујући потребу да се искористе постојеће везе што је више могуће, такође успоставио нови формат месечних састанака између Русије и Политичко-безбедносног одбора ЕУ (COPS) ради процене превенције и управљања кризама. Аранжмани за могуће учешће Русије у операцијама управљања кризама цивилне и војне природе развијаће се у складу са напретку оствареном у ESDP... усвојена је заједничка декларација о борби против тероризма на самиту у новембру 2002. године”.

Петербургу маја 2003. дефинисана су четири поља сарадње: 1. економска сарадња, 2. простор слободе, безбедности и правде, 3. подручје заједничке спољне безбедности, 4. област науке, истраживања, образовања и културе (основан је Савет за сталну сарадњу)⁵.

Истиче се да је Споразум о партнерству и сарадњи из 1997. (Partnership and Cooperation Agreement – PCA) правна основа билатералних односа ЕУ и РФ, пошто одређује опште заједничке задатке, институционалне оквире за билатералне контакте, дијалог у низу области⁶. Споразум је „закључен 1994., а ратификован је 1997. године. Споразум је ‘истекао’ (2007), условно речено, мада је и даље репер, због околности, у односима две стране. Наиме, СПС садржи механизам аутоматског продужетка за још једну годину, а после окончања деценије примене, ако ни једна од страна потписница у року од шест месеци до окончања Споразума не обавести другу, у писменој форми, о својој намери да денонсира споразум. До сада се то није догодило”⁷. Заправо, од јуна 2008 ЕУ и РФ преговарају око новог оквирног споразума, који треба да ажурира и замени *PCA* и пружи свеобухватан оквир за односе, при чему званичници Комисије констатују да се у неформалним разговорима Русија опире обавезама у погледу демократије и људских права – док Европски парламент подржава интензивирање преговора, широк „и правно обавезујући споразум који превазилази економску сарадњу и такође обухвата области демократије, владавине права и поштовања основних људских права”⁸.

⁵ Youngs, Shapovalova, 2011: 8-9, указују да се дугорочна сарадња на бази ‘четири заједничке простора’ „не гради на условљености демократских или људских права, као у случају других суседа ЕУ”, али су „политичке везе јасно видљиве у ‘Мапи пута за Заједнички простор слободе, безбедности и правде’ (2005), алат за спровођење овог простора, који се односи на поштовање људских права и основних слобода, демократију и владавину праву као општеважеће принципе сарадње у оквиру овог простора”. Аутори подсећају и да ‘Road Map for the Common Space on Freedom, Security and Justice’ „поставља циљеве и области сарадње у кратком и средњем року око широког спектра питања као што је борба против организованог криминала, тероризма, олакшавања кретања људи, сарадње у области политике миграције и азила, као и развоју ефикасности правосудног система у земљама ЕУ и Русији... Билатерални органи успостављени у складу са *PCA* прате целокупно спровођење овог заједничког простора”.

⁶ *Злоупотребления в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВОПОД КОНТРОЛЕМ*, 2009: 11-12. Уз назнаку: „‘Поштовање демократских принципа људских права установљених посебно у Хелсиншком завршном акту и у Париској Повељи за нову Европу, налази се у основи унутрашње и спољне политике Страна и чини суштински елемент партнерства и овог Споразума’ (Чл. 2 ‘Одредба о људским правима’, Споразум о партнерству и сарадњи)”.

⁷ Милошевић, 2008: 1044.

⁸ Youngs, Shapovalova, 2011: 9.

Алваро де Васконселос (Alvaro De Vasconcelos) указује на *основни репер за сагледавање односа ЕУ и РФ – економске интересе* – одреднице које дефинишу правац даљег развоја односа⁹. Томас Јанелиунас (Thomas Janeliunas) констатују да РФ настоји да ојача билатералне односе са Немачком, Француском и Италијом као кључним партнерима – који у име добрих односа са Кремљом ремете опште интересе ЕУ, те оцењује да утицај у енергетском сектору руски политичари виде и користе као кључни фактор међународног политичког утицаја¹⁰. Оксана Антоненко (2007) разматрајући перспективе односа ЕУ према Шангајској организацији за сарадњу – у којој је Русија (поред Кине) кључни актер – ставља акценат управо на економске интересе ЕУ у Азији, енергетску безбедност Европе, условљености и повезаности решавања безбедносних претњи које потичу из региона (трговина дрогом, миграција, проблем терористичких мрежа) и одржања енергетске безбедности ЕУ. Треба дакле имати у виду стратешке правце деловања ЕУ у економским односима са РФ¹¹, као и њен одговор. Пошто Русија поступа промишљено. Усмерава се „на скупље али неизбежне билатералне односе где ће у свакој држави појединачно морати да ради на заштити својих интереса”¹², што је разумљиво кад уважимо оцену да „још увек постоји велика предност за изградњу односа са појединачним државама чланицама ЕУ више но са бриселском бирократијом а руски бизнис је једва уопште представљен у Бриселу”¹³.

У безбедносној области се, рецимо, развијају односи Русије и Француске – мада не ван ЕУ оквира (тј. у оквиру Сталног Савета за партнерство ЕУ-Русија, чија је функција стварање заједничког простора слободе, безбедности и правосуђа): министри унутрашњих послова и правде 15 октобра 2008 у Паризу воде разговоре о билатералној сарадњи управо у области борбе против тероризма, сајбер криминала и трговине наркотицима, разматрају начин реализације „мапа пута” по питању слободе, безбедности и правосуђа, као и реализацију споразума РФ-ЕУ

⁹ Васконселос, 2008, стране нису назначене.

¹⁰ Јанелиунас, 2006: 12.

¹¹ Милошевић, 2008: 1045-1046, показује да „карта ‘стратешко партнерство’ губи на аутентичности” када се анализира структура спољнотрговинске размене ЕУ-РФ, а да „Русија сарађује са Немачком, Италијом, Француском, Холандијом, Финском и нешто мало Великом Британијом... сарадња је последица билатералних споразума, односно ‘заобилажења’ органа и институција Уније, тј. њене политике према Русији. Реални економски односи сведоче следеће: 1. да је опште тржиште Европске уније и даље за руску робу и капитал у одређеном степену затворено”.

¹² Суздаљцев, према Ђурковић (Ђурковић), 2008: 42.

¹³ Cameron and Domański, 2005: 19.

о поједностављивању визног режима потписаног после дугих расправа у мају 2006¹⁴.

Региструјемо при том ставове истраживача да „емпиријски увид показује континуирано очигледан образац мултиполарности у руској спољној политици... У недостатку јаке концептуалне утемељености, руска спољна политика је склона да се пребацује између различитих опција а мултиполарност и даље остаје једна од њих”¹⁵, где је управо поље супротстављања тероризму у геополитичким констелацијама и „аргумент против-тероризма постао важан елемент спољне политике Русије после 11. септембра”, али и детерминанта унутрашње политике Русије. Оцењује се да оваква политика има своја ограничења, пошто: „У недостатку више интегралне и конструктивне стратегије према НАТО-у и ЕУ, доктрина мултиполарности је релативно ефикасан инструмент, мада инструмент који је руску дипломатију обезбедио са само две опције у вези са Западом: 'одобри' и 'не одобри'... један од најважнијих елемената политике мултиполарности и даље ће бити руске активности у УН и пракса балансирања и усклађивања. Ове две политике могу да се комбинују, као што је то био случај за време ирачке кризе 2003, када је Русија стала на страну Немачке и Француске а институционално под окриљем СБ УН”¹⁶.

Западни аутори ипак закључују да су за политичко приближавање и сарадњу Запада и Русије у контратероризму на глобалном нивоу постојали „добри геополитички разлози... макар на почетку”¹⁷. Уз пошто-

¹⁴ *Злоупотребления в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОД КОНТРОЛЕМ*, 2009: 13.

¹⁵ Кононенко, 2003: 36, 41.

¹⁶ Ибидем: 39-40. Ближе: „...реторика противтероризма постала је интегрисана са пространом доктрином мултиполарности и тиме окрепила активности Русије у УН и потврдила њен међународну статус. То је такође обезбедило Русију са новим алатом да одржи своју политику према ЗНД, како је антитерористичка борба постављена као камен темељац нове Организације споразума за колективну безбедност која је претворила Споразум о колективној безбедности у војни блок под руском доминацијом. У суштини, руска способност да спроведе мултиполарну политику је била одређена њеним преосталим великим енергетским капацитетима и основном жељом да остане у средишту светске политике”.

¹⁷ Ponsard, 2005: 58. Тачније, Ибидем: 55-57: да је после 11/9 „Русија активно и позитивно учествовала у антитерористичкој коалицији, не само пружајући дипломатску подршку кампањи, већ такође размењујући обавештајне податке о изворима и методама коришћеним за финансирање терористичких група, и примењујући санкције против земаља које скривају терористе”; да „Други важан елемент је била очајничка потреба Русије за инвестиције Запада... још је постојала јака потреба за даљом економском реформом и враћање поверења међународних инвеститора у Руско тржиште. У замену за сарадњу у борби против тероризма, Путин је очекивао САД и Европску подршку за руску економи-

вање утицаја геополитичких интереса у анализи¹⁸, потребно је назначити: „Анализа спровођења различитих области *ЈЛС* политике показују да је дошло до стварне сарадње, али може се извести главни закључак: сарадња је била неуједначена и није довела до истих резултата у свим областима *ЈЛС* политике... Значајан потенцијал је накупљен у сарадњи у контратероризму и борби против организованог криминала”¹⁹.

Концепт суверене демократије као детерминанта геополитичке стратегије Русије

Доласком Путина гради се концепт суверене демократије и мења стратешки правац деловања Русије. Бива усмерен ка стварању економски, политички и војно јаке, моћне државе као глобалног субјекта, ефикасног и конкурентног друштва, уз глобални дијалог опонирајући Западу²⁰.

Концепт је у функцији заштите суверенитета / територијалног интегритета. Оцене руске спољне политике у западним изворима²¹ иду за овим закључком, са указивањем да се она заснива на „два основна документа: ’Концепту националне безбедности Руске Федерације’, објављеном у јануару 2000, и на ’Концепту спољне политике Руске Федерације’, објављеном у јуну 2000... чињеница да је документ о националној

ју. У том контексту, значај нафте и енергетских ресурса није остао незапажен у одлуци Русије да се придружи антитерористичкој коалицији”; да „Заиста, успех америчке операције против Талибана у Авганистану у великој мери зависи од позиције Русије, како у погледу могућег учешћа у коалицији тако и у погледу њеног утицаја на суседне земље као што су Таџикистан, Киргистан, и Иран... Главна предност за Москву је укључила западно одобрење рата Русије у Чеченији и признање легитимности ове званичне антитерористичке кампање”.

¹⁸ У *Злоупотребљенија в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОД КОНТРОЛЕМ*, 2009: 11, наглашава се да су руске власти, излагане критици због суровости војних операција у Чеченији, у 11/9 нашле „оправдање” свог деловања. Русија потенцира да борба са тероризмом треба да постане приоритет за међународне организације, настоји да ојача утицај у ОУН-а у оквиру Контратерористичког комитета, често заузима ‘чврсту’ позицију (супротставља се формирању Специјалног извештача ОУН-а о поштовању људских права током борбе с тероризмом), а убрзо се јављају мимоилажења и критике Запада због „сувише избиљног односа према различитим ‘терористичким’ организацијама”.

¹⁹ Hernández i Sagraera, Potemkina, 2013: 30. Иначе, о кључним догађајима у развоју сарадње ЕУ-Русија у *ЈЛС*, у оквиру Заједничког простора слободе, безбедности и правде, види Ибидем: 39.

²⁰ Митић, 2008, стране у тексту нису означене.

²¹ Cameron and Domański, 2005: 5.

безбедности објављен пре стратегије спољне политике није само симболична; да документа указује на значај националне безбедности као компоненту спољне политике Русије”; да поменути стратешки документи дају приоритет подручју ЗНД, означеном као ’блиско иностранство’, а „у складу са старом царистичком стратегијом која сматра руску контролу кордона тампон држава као најбољи гарант безбедности у руском царству”²²; да они „одражавају дубоко укоренењен страх од територијалног распада у данашњој Русији” по распаду СССР-а и појаве сепаратизма на Северном Кавказу (Чеченији, Дагестану и Ингушетији), као и успона кинеске моћи која може да угрози руски Далеки исток. Важан правац геополитичке оријентације Русије је концепт изградње меке моћи, један од кључних сегмената нове политичке оријентације првенствено усмерен на стратешки најважније подручје, на ЗНД²³. При чему геостратешки интереси и притисци САД и ЕУ (посебно Велике Британије) утичу на стратешки руски концепт, они су од утицаја и на међуигре у политици контратероризма, рецимо: „Британци су посебно нервозни постали након Путиновог доласка на власт. Неколико афера као што су афера Литвињенко и Политковска, одбијање изручивања чеченских терориста, заштита Бориса Березовског и неколицине чеченских лидера које Руси оптужују за тероризам, сва могућа подршка коју британски медији указују руској опозицији, или протеривање службеника Британског савета у Москви, индицирају појачано присуство британских обавештајних структура у региону и у самој Русији”.²⁴

Отворено се указује: „Руска спољна политика је претрпела низ неуспеха у последњих година. Њена улога у региону је ослабљена и може се још више погоршати”²⁵. Оцењује се чак да су „општи принципи руске

²² Ибидем: „Документ ’Концепт спољне политике’ јасно каже да су стратешко партнерство и добри односи са својим ЗНД суседима, на билатералној и мултилатералној основи, врхунски приоритети руске спољне политике. Он наводи да је партнерство са ЗНД гарант националне безбедности и наглашава значај регионалних специјализованих установа у области ЗНД (укључујући и царинску унију, уговор о колективној безбедности, Савез Русије и Белорусије, итд). Стратегија такође наглашава важност решавања postoјећих конфликта у земљама ЗНД и јачање војних и политичких партнерстава по безбедносним питањима, посебно у борби против међународног тероризма и екстремизма”.

²³ Ђурковић, 2008: 50.

²⁴ Ђурковић, 2008: 37.

²⁵ Cameron and Domański, 2005: 18. И даље: „Одмах после 11. септембра 2001, у склопу борбе против тероризма, САД је поставила војне базе у централној Азији и покренула војни програм у Грузији. Затим, октобра 2003, грузијска ’Ружичаста револуција’ Москву је пратило губљењем савезника у послушном председнику Едуарду Шеварднадзеу. Онда је дошао неуспели предлог Русије да реши сукоб у Молдавији, а у 2004 проширење ЕУ на исток, што је довело до укључивања Уније у украјински сукоб и резултирало још једним неуспехом руске спољне политике. Недавни догађаји у Јужној Осетији, Абхазији,

спољне политике веома недоследни. Чак спољнополитички циљеви које су идентификовани као приоритети нису правилно спроведени, због јаке конкуренције и недостатка кохерентности између главних руских играча²⁶, да је политике према земљама 'блиског ностранства' / ЗНД, непромишљена и неефикасна²⁶.

Вратимо се чињеници да се до краја 2001. Путин бавио унутрашњим питањима Русије и учвршћивао власт, потом озбиљније међународним односима, 2004. почиње „да ради на сложенији и савременији начин” – посебно је значајан моменат његово обраћање (јун 2004.) пленарном скупу руских амбасадора повучених на консултације о новим правцима руске спољне политике²⁷. Концепт је попримио доктринарни карактер 2006. када га је подржао Путин и на самиту Г8 изнео нову политичку формулу руског идентитета. У јесен исте године, као основу своје изборне платформе, концепт је прихватила „Јединствена Русија”. Идејна матрица концепта је сувереност, апсолутна вредност која подржава очување државе – основ да Русија развија компаративне предности и остане енергетска супер-сила, претпоставка да се одбрани „од ‘оранж технологија’ које ослабљују традиционалне вредности, провоцирају унутрашње сукобе и ‘чисте’ терен за духовну колонизацију од стране запада”²⁸.

Критички осврти на нови руски концепт²⁹ наглашавају да он захтева, да би се заштитила суверенитет, јачање одбрамбених снага и унутрашње безбедности, а да то прати официјелни дискурс³⁰. Андреј Окара

Ађари, тзв. Револуција лала у Киргистану, инциденти у Узбекистану и институционализација ГУАМ би такође требало да забрину креаторе руске спољне политике”.

²⁶ Види: Cameron and Domański, 2005: 18-19.

²⁷ Бурковић, 2008: 38. Иначе, становишта истраживача о развоју новог стратешког правца Русије су блиска. Рецимо Окара, 2007, стране у тексту нису означене: „‘Суверена демократија’ се односи на ‘дириговану демократију’ (‘манагед демоцрацу’, нап. прев.). Али потоња истиче домаће проблеме Русије у раним годинама председниковања Путина. Она је легитимисала млади политички режим и фиксирала ексклузивни положај групе на власти у вези са наслеђем Јељцинове ере обележене колапсом државе, владавином олигарха, хаосом и укупном де-модернизацијом. Суверена демократија истиче међународне проблеме на првом месту. То су глобална конкуренција, борба за енергетске ресурсе, покушаје неких земаља да ограниче суверенитет других земаља, ‘обојене револуције’”.

²⁸ Митић, 2008.

²⁹ Оличени у ставу, Youngs, Shapovalova, 2011: 7: „актуелни режим персонализоване власти у Русији – који себе назива ‘суверена демократија’ – у стварности се уклапа у класичну дефиницију ауторитаризма”.

³⁰ Јанелиунас, 2006: 10. Тачније: „Владимир Путин је, честитајући официрима ГРУ на отварању новог Главног штаба рекао следеће: ‘... Међународна заједница се нашла у ситуацији у којој фактори силе доминирају у међународним односима. Стабилност се

(Okara Andrei) констатује да је режим формулисао циљеве поновног успостављања вертикално интегрисане државне моћи и међународног субјективитета Русије у опозицији са Јелциновим периодом, а да концепт (слоган, национална идеја, идеолошка перспектива) „суверена демократија” шаље две поруке: једну везану за партијски обухваћену државну моћ и суверену елиту која легитимитет не гради на Западу, другу везану за моћ која гарантује руски суверенитет у контексту глобализације и других спољних „супер претњи”. Концепт је обухватан пројекат, мотивисан прагматичним сврхама, али није довољно ефикасна вишевалентна развојна стратегија, те не може осигурати социјалну мобилизацију³¹. Јанелиунас потенцира да се принципи суверене демократије не срећу са традиционалним критеријумима демократије, да је то политички концепт који не укључује демократске слободе, усмерен је ка јачању моћи и агресивности у међународним односима, циљ му је јачање контроле у економској и информационој сфери, да руски политичари безуспешно покушавају да докажу да не избегавају демократске принципе – не желећи да препознају чињеницу да је руски режим аутократски, а да услед совјетске традиције везивања моћи за страх не избегавају да руске власти охрабрују употребу мера заснованих на страху³².

озбиљно подрива праксом предузимања унилатералних акција – акција која није легитимна у међународном праву – и покушајима неких земаља да безобзирно наметну своје ставове без узимања у обзир свих легитимних интереса других партнера”’. Или, Sameon and Domański, 2005: 20: „У недавном обраћању Думи, Николај Патрушев, директор руске Федералне службе безбедности... је затврдио да су његове обавештајне службе откриле да су стране тајне службе припремале нове револуције у пост-совјетском простору. Он је навео да су стране НВО били инструменти ових тајних служби и најавио планове за нове, још оштрије прописе у управљању њиховим активностима”’.

³¹ Окара, 2007. Ибидем, такође: „Али, циљ је приближно исти – да опскби снаге власти основама за тражење ексклузивног права за одржавање њиховог надмоћног положаја и да се легитимише у очима нације и светске заједнице... да се трансформише друштвена и политичка реалност. Зато, ако се власти одлуче да заједно са реториком промене и постојећу идеологију (конзервативно/револуционарна уместо конзервативно/презервацијске) и да замене постојеће приоритете развоја земље (иновативна модернизација уместо стабилности), биће основа да се онда тврди да је ‘суверена демократија’ пробила оквири утилитаристичких политичких технологија и да је обогаћена стварним садржајем. У супротном, овај ће идеолошки програм остати ништа више од лепих речи подједнако без онтолошке истинитости и мобилизацијског потенцијала”’.

³² Јанелиунас, 2006: 6, 14: „Сурков избегава идентификовање концепта демократије који он предлаже са национализмом, који у савременом свету често има призивак негативног... Ипак, Сурков оцењује ‘суверену демократију’ поприлично јасно као национални режим... концепт ‘суверене демократије’ стреми да изрази моћ и само-поштовање руског народа, који се тражи кроз развој механизма цивилног друштва, поуздану државу, конкурентну привреду и ефикасан утицај на светске процесе’... Путин јача доминацију моћи у држави и користи разне мере за ову сврху – контролу медија, смањење могућности за

Критички тон у односу на нови руски концепт, што је битно, региструјемо у званичним документима ЕУ³³.

Нормативни оквир сарадње ЕУ-РФ у области борбе против тероризма

Сарадња ЕУ и Русије у широј области безбедности је фактор од утицаја на политику контратероризма ЕУ. Од самита у Санкт Петербургу, када су ЕУ и РФ успоставиле нове институционалне и правно необавезујуће параметре сарадње у оквиру Заједничких простора, укључујући простор слободе, безбедности и правде, који је уоквирио сарадњу у *ЈЛС* области, сарадња се даље одвија (мада не без тешкоћа³⁴). Констатује се да је област безбедности неискоришћен потенцијал, да треба охрабрити јачање дијалога ЕУ-РФ³⁵. Ипак, оквири сарадње су се на овом пољу раз-

слободне изборе, преузимање најважнијих привредних сектора под надзор државе, јачање посебних услуга и војног сектора”.

³³ *The External Dimension of the EU's Area of Freedom, Security and Justice in Relation to Russia*, European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union – Directorate В – Policy Department – Briefing Paper, Brussels, 10 October 2006, p. 38: „...терористичка претња је искоришћена од стране администрације председника Путина како би се ојачао положај структура за спровођење закона (посебно ФСБ, Федералне армије и Министарства унутрашњих послова) и поштрила контрола руског друштва. Подгревана од стране владе и државно-контролисаних медија, терористичка претња такође служи постепеном увођењу ауторитарне владавине у земљи, сузбијању опозиције и гушењу слободе говора. Борба против тероризма представља и важан елемент актуелне руске националне идеологије која има за циљ да окупи људе око председника у страху од стварне или имагинарне терористичке претње”.

³⁴ Hernández i Sagrera, Potemkina, 2013: 5-6: „Stokholmski program (2009-2014) је посебно нагласио спољну димензију Области слободе, сигурности и правде (АФСЈ) и стратешко партнерство ЕУ-Русија. Коначно, са ступањем на снагу Уговора из Лисабона децембра 2009, Европски парламент је ојачао своју улогу у међународним активностима, посебно давањем своје сагласности за потписивање међународних споразума ЕУ... Сарадња је уродила... закључком о реадмисији и Споразумима о визним олакшицама (VFAs), као и оним о сарадњи о оперативном управљању граница између FRONTEKS и Руске савезне граничне службе. Ипак, односни оперативни аранжмани са Европолом и Евроцастом још нису потписани и дијалог о визној либерализацији споро напредује. Упркос растућој мрежи професионалних контаката, састанака и консултација, обавезе утврђене у Мапи пута нису у потпуности испуњене”.

³⁵ EU - Russian security dimensions, 2003: 18–19: „... политика ЕУ према Русији је, како је нагласио Stephan De Spiegeleire, ’прилично дугорочна; усмерена ка постепеном интеграцији; вишедимензионална; на више нивоа (суб-национални, национални и супранационални), и обострано функционална и институционална. Она рефлектује неофункционалистичку логику која је служила Западној Европи тако спектакуларно добро у последњих пола века: економска интеграција ’која се прелива‘ у политичку и на крају у

вијали. До које мере, и чиме су условљени и ограничени³⁶ даље истражујемо.

Од прворазредног је значаја „Road Map for the Common Space of Freedom, Security and Justice” (15th EU-Russia Summit, Moscow 10 May 2005, 8799/05 ADD 1 (Presse 110)) која предвиђа интензивирање сарадње у области борбе против тероризма, укључујући пуну сарадњу да се „пронађе, ускрати уточиште и приведе правди, на основу принципа изручи или кривично гони, свако лице које подржава, олакшава, учествује или покушава да учествује у финансирању, планирању, припреми или извршењу терористичких аката, или омогућава сигурно уточиште”. Овај аспект се узима у обзир у развијању сарадње са Русијом у питањима азила, а Мапа пута истиче да ће сарадња бити у складу са међународним правом, посебно међународним хуманитарним правом³⁷. На 15. самиту ЕУ и Русија су прихватале (а на основу одлуке са самита одржаног 31. маја 2003. о дугорочној сарадњи у оквиру Споразума о партнерству и сарадњи, заједничком простору слободe, безбедности и правосуђа³⁸, као и сарадње у области спољне безбедности) низ „мапа путева” који одређују узајамне задатке, мере за њихово остварење, као и средњорочни програм сарадње, при чему:

„Основни принципи документа о слободи, безбедности и правосуђу су демократија, правна држава, поштовање људских права и основних слобода (укључујући слободне и независне медије) и реализација општих вредности посредством независног система правосуђа. Сарадња у области борбе са тероризмом управо је укључена у ове оквире. У ‘мапи путева’ за спољну безбедност истакнуто је да Русија и ЕУ деле одго-

безбедносну интеграцију. Тако је европски приступ ‘руском безбедносном питању’ у основи био (и карактеристично) индиректан: да помогне болан свеобухватан процес трансформације земље, у нади да ће у неком тренутку то такође допринети безбедности”. При чему требамо промислити у којој мери је односе два субјекта међународних односа могуће тумачити добрим намерама.

³⁶ Cameron and Domański, 2005: 20: „Постоји неколико других разлога зашто руска спољна политика има такву негативну слику у западним друштвима: Московски недостатак поштовања људских права, посебно у Чеченији, продаја оружја и технологије Ирану, Сирији и Либији; недостатак слободних медија и правосудног система у Русији, обе искоришћене као инструменти државне моћи; и уочена руска подршка сепаратистима (у Ађарији, Јужној Осетији, Придњестровљу, Абхазији) као начин заштите својих интереса у региону”.

³⁷ *Human Rights Dissolving at the Borders? Counter-Terrorism and EU Criminal Law*, 2005: 27.

³⁸ Јањевић, 2003: 94: „... када се ради о односима са Русијом, земље чланице су се определиле да Унија закључи споразум о правосудној сарадњи у кривичним стварима и о сарадњи између полиција на основу чланова 24. и 38. Уговора о ЕУ због оцене да им то може бити корисније него да наступају појединачно”.

ворност за одржавање међународног поретка, који је заснован на ефикасном мултилатерализму, као и за заједнички рад на јачању централне улоге ОУН и улоге компетентних међународних и регионалних организација – посебно ОЕБС-а и Савета Европе³⁹.

На самиту у Бриселу октобра 2001. ЕУ и РФ усвојиле су декларацију о тероризму и декларацију о јачању дијалога и сарадње о питањима из области политике и безбедности⁴⁰. Тачније, још 1995. је Европски савет у Мадриду усвојио прву стратегију односа ЕУ према Русији („European Union’s Strategy for Future EU/Russia Relations”, Madrid European Council, 15-16 December 1995), документ чији је циљ био трострук: да Унији обезбеди анализу њених интереса у односу на Русију, пружи политичке смернице, као и да идентификује будућа подручја сарадње у сва три стуба ЕУ. Документ има за циљ изградњу добрих односа ЕУ са РФ, њену успешну транзицију и поспешивање постепених интегративних процеса са Европом – јер се РФ третира као важан фактор стабилности и безбедности у Европи⁴¹. Од важности је констатација да „анализе указују на основну дилему са којима се суочава ЕУ у својој политици *vis-à-vis* Русија: како осигурати успешну транзицију и постепену интеграцију Русије у ‘Европу’ док је истовремено задржава на дистанци од ЕУ, како би се осигурала одрживост саме структуре која се користи у политичком организовању и стабилизацији Европе – другим речима, како успоставити праву равнотежу између укључивања и искључивања⁴².

Други документ од значаја је „*EU’s Common Strategy on Russia*” (CSR), а како је заједничка стратегија *нов инструмент* CFSP усвојен уговором из Амстердама који обезбеђује водич за политику ЕУ „у областима у којима државе чланице имају важне заједничке интересе”, ова Стратегија се тумачи као симбол важности Русије по ЕУ и у поређењу са првом представља богатију анализу природе безбедносних претњи јер даје нијансирану слику улоге Русије у супротстављању претњи. У стратегији се констатује да се Русија не опажа као извор „тврде” безбе-

³⁹ *Злоупотребления в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом*, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОД КОНТРОЛЕМ, 2009: 12.

⁴⁰ Јањевић, 2007: 327.

⁴¹ EU - Russian security dimensions, 2003: 11-12. Конкретније: „ЕУ нуди Русији ‘суштинско партнерство’ преко којег може да буде подржана транзиција Русије ка демократији, тржишној привреди и поштовању људских права. Ово је учињено како би се ‘консолидовао мир, стабилност и безбедност’... и на тај начин избегле нове линије поделе у Европи”.

⁴² Ибидем: 11-12.

дносне претње по ЕУ (али да као меке). Значајно је да изостаје претња тероризма⁴³.

Руска становишта о сарадњи са ЕУ у области безбедности анализирају се на основу *Средњорочне стратегије развоја односа између Руске федерације и Европске уније 2000-2010 из октобра 1999. године, Концепта националне безбедности Руске федерације из јануара 2000. године, као и Концепта спољне политике Руске федерације из јуна 2000. године*⁴⁴.

Констатује се да *Средњорочна стратегија* јасно прокламује да Русија има посебне интересе у односима са ЗНД, што ЕУ мора респектовати и избегавати поступања противна интересима Русије у региону. Европска унија се углавном третира као економски партнер, са неколико одредница по безбедносним питањима. Указује се на усмереност Стратегије: „Са руске тачке гледишта, циљ сарадње је превенција и решавање локалних конфликта, са нагласком на првенству међународног права и изостанак употребе силе. Документ не говори о томе како је могуће до тога доћи. Уместо тога, средњорочна стратегија сугерише да, током ‘предстојеће деценије Русија мора изградити своју позицију на европском ‘одбрандбеном идентитету’ и промовисати неке аспекте практичне сарадње (изградња мира, решавање криза, и органичење и смањење оружја). Чак се овде улога ЕУ види радије у инструменталним терминима, са НАТО и Сједињеним Државама који изгледају као више релевантни играчи. Главна улога развоја сарадње са ЕУ је виђена као противтежа ‘НАТО-централизму’ у Европи”.

У *Концепту националне безбедности* се унутрашњи проблеми Русије („стагнирајућа економија, растуће сиромаштво, раширене болести и пад животних очекивања, као и унутрашње слабости савезне структуре и домаћи еколошки проблеми”) сматрају најхитнијом безбедносном претњом, оцењује се „да спољне претње углавном потичу из унутрашњих слабости Русије: слабљења утицаја Русије у свету, заједно са појавом униполарног светског поретка под доминацијом САД”. Концепција спољне политике РФ поставља сарадњу са ЕУ у контекст регионалних приоритета, на треће место (после сарадње са Заједницом независних држава и OSCE). Док је у говору руским дипломатама (јул 2002.) Путин

⁴³ Ибидем: 13. Такође, Ибидем: 15-16: „После терористичких напада у Сједињеним државама септембра 2001, то је постала глобална преокупација, а тема је такође постала важна у ЕУ-Русија контексту. Према Џону Пиндеру, борба против тероризма се може посматрати као обећавајући нови правац сарадње између ЕУ и Русије, и може дати нови подстицај тек покренутом безбедносном дијалогу”.

⁴⁴ Ибидем: 14-15.

као спољнополитичке приоритете РФ означио: (I) борбу против тероризма, (II) ближе партнерство са САД, (III) изградњу уједињене економске области са ЕУ и (IV) сарадњу са ЗНД – што у неколико мења спољнополитичке приоритете. У одређењу безбедносних претњи Русији постоји изненађујуће сличности са виђењем ЕУ, али да је сарадња ограничена чињеницом да Русија и даље резонује у терминима сфера утицаја и тежи да игра по својим правилима у региону, а да је, насупрот, евидентно да ЕУ нема интенције да шири сфере утицаја на исток (на шта указује, подвлачи се у студији, неспремност ЕУ да озбиљно размотри кандидатуру Украјине за чланство)⁴⁵. Тешкоће у сарадњи виде се и због (по ЕУ) тешко прихватљивих настојања Русије да Европску безбедносну и одбранбену политика (ЕВОР) схвати као инструмент унапређења своје позиције и утицаја у развоју европске безбедносне архитектуре, настојања да ЕВОР буде дефинисана у смислу њеног географског обима и операција, настојања „да веже активирање ЕВОР строго у УН и ОЕБС структуре где ће, наравно, увек имати вето на употребу силе”, те интенције Русије да узме учешће у одлучивање поводом ЕВОР операција. Назначава се да је ЕВОР и сарадња са Русијом суочена са питањем: колики би Русија требало да има утицаја на одлуке које се доносе у оквиру „Европе”, и који су легитимни интереси Русије које би ЕУ требала узети у обзир? Мада се указује да су месечни састанци који се одржавају између СОРС (Политички и безбедносни одбор) и руског амбасадора у Бриселу институционална иновација коју ниједна друга страна, чак ни САД или земље кандидати, не уживају са ЕУ. Уочава се да два играча имају сасвим различите полазне тачке у вези са циљевима и средствима за сарадњу. Назначава се недостатак сарадње ЕУ и Русије у кризном менаџменту⁴⁶. Упркос широког сета заједничких приоритета и подељене перцепције претњи, ЕУ и Русија су имале проблем у подстицању ближе сарадње, базичне разлике онемогућавају досезање споразума о томе да резултати буду на првом месту, те се истиче да унапређење ефикасности односа усвајањем „више резултантно” оријентисаног приступа није изводљиво⁴⁷.

⁴⁵ Ибидем: 17.

⁴⁶ Ибидем: 6: „Москва преферира *ad hoc* аранжмане који јасно осигуравају руски глас”. Слична је констатација у Monaghan, 2005: 4.

⁴⁷ EU - Russian security dimensions, 2003: 17-19. Истиче се да су сличности углавном површне, а да приказивање проблема као институционалног не даје резултате јер су институције одраз идеја, те да то води до закључка да проблеми неће бити избегнути само развојем кооперативних структура, да је немогуће унапредити узајамне институције док стране остају одвојене различитим становиштима. Подсећа се да Judith Goldstein и Robert O. Keohane сугеришу да се утицај идеја о политици обично мења у складу са

У документима институција ЕУ можемо наћи констатује да је сарадња ЕУ и Русије у контратероризму „углавном декларативне природе”⁴⁸. Потом, да оквире сарадње чине неколико докумената, од којих су два усвојена на самиту ЕУ-Русија у Бриселу – *Joint Statement on International Terrorism* (3. октобра 2001) и *Joint Statement on the Fight Against Terrorism* (11. новембра 2002) – стриктно односе на борбу против тероризма. Поред поменутог: „Две од четири Мапа пута Русија-ЕУ (*Road Map for the Common Space of Freedom, Security and Justice and Road Map for the Common Space of External Security*) усвојене на самиту у Москви 10. маја 2005) такође садрже изјаве о сарадњи у борби против тероризма... Важан фактор у сарадњи ЕУ- Русија у контратероризму је усвајање *European Union Action Plan on Common Action for the Russian Federation on Combating Organized Crime* (April 2000) и *ratifikacija Agreement on Cooperation between the Russian Federation and the European Police Office* (Europol)”⁴⁹.

У оквиру оперативних докумената ЕУ циљеви, правци и модалитети сарадње са РФ нису изражено фреквентни, региструју се, поред осталог, на следећи начин:

- „Европска унија позива на најширу могућу глобалну коалицију против тероризма, под окриљем Уједињених нација. Поред Европске уније и Сједињених Америчких Држава, та коалиција треба да најмање садржи земље кандидате, Руску Федерацију, наше арапске и муслиманске партнере и било које друге земље спремне да бране наше заједничке вредности”⁵⁰;
- „Европски парламент... имајући у виду 25 мера за борбу против тероризма заступа седам водећих индустријских земаља (Г7) и Русију 30. јула 1996. у Паризу”⁵¹;

већим променама у материјалним интересима или односима моћи, да је то место развоја растуће међузависности ЕУ и РФ. Ослањајући се на чињеницу да је ЕУ највећи трговински партнер РФ (са уделом од скоро 40 процената спољне трговине РФ), да ће се зависност повећати, истиче се потреба сарадње.

⁴⁸ *The External Dimension of the EU's Area of Freedom, Security and Justice in Relation to Russia*, 2006: 10. Тачније: „Разни документи потписани од стране ЕУ и Русије не трансформишу се у стварну сарадњу у контратероризму, као што су: размена информација о терористичким организацијама и њиховој активности, размена искуства у борби против тероризма или заједничке контратерористичке војне вежбе. Иако су неки програми ЕУ у Русији спроведени... укључују експертске сесије током којих се разматрана поменута питања, то нема већи утицај на укупну сарадњу у контратероризму”.

⁴⁹ Ибидем: 9-10.

⁵⁰ *Conclusions and Plan of action of the Extraordinary European Council meeting on 21 september 2001*, Интернет, www.consilium.europa.eu/.../140.en.pdf (приступљено 12.09.2011.).

⁵¹ *European Parliament recommendation on the role of the European Union in combating terrorism (2001/2016(INI))*, 1. *The European Union's role in combating terrorism A5-0273/2001*”, *Official Journal of the European Communities*, 21.03.2002., Интернет, <http://eur->

- „EU Plan of Action on Combating Terrorism - Update” од 10 јуна 2005, у оквиру „Objective 5: To enhance the capability of the European Union and of Member States to deal with the consequences of a terrorist attack”, а циљева међународне сарадње одређује меру 5.5.3.: „Наставља даљу сарадњу на бази јавних аранжмана између DG Environment Европске комисије и EMERCOM Русије (СЛП 49, 6.3)”, са напоменом да *EY-Russia road-map 2005* назначавача детаље даље сарадње⁵²;
- „Мере за унапређивање сарадње у борби против тероризма биле су укључене у мапе пута за стварање четири заједничка простора договорена између ЕУ и Русије. На иницијативу Координатора за борбу против тероризма, Русија, Еуропол и Евроцаст су се сложили да интензивирају своје односе”⁵³;
- „Revised Action Plan on Terrorism 10694/05” од 17. јуна 2005 помиње Русију у оквиру Objective 5: *To enhance the capability of the European Union and of Member States to deal with the consequences of a terrorist attack* одређује меру за које су задужени сви: идентификовати области за даљу сарадњу у менаџменту последица, укључујући сарадњу са међународним организацијама – у напомени да су у току преговори „са Русијом о сарадњи у цивилној заштити, у оквиру успостављене мапе пута ЕУ-Русија”⁵⁴;
- „32. ЕУ је такође проширила свој дијалог о борби против тероризма са другим партнерима као што су Израел, Јапан, Аустралија, Канада и Русија. Области од заједничког интереса и могућности за сарадњу су узети у обзир, нарочито пружање техничке помоћи другим земљама. ЕУ и Русија су почеле да разговарају о имплементацији Заједничког простора слободе, безбедности и правде и спољне безбедности”⁵⁵;

lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?Uri=OJ:C:2002:072E:0135:0141:EN:PDF (приступљено 12.09.2011.).

⁵² EU Plan of Action on Combating Terrorism - Update, Council of the EU, Brussels, 10 June 2005, doc. 9809/1/05 REV 1 ADD 1, Presidency/Counter-terrorism Coordinator to European Council, Internet,

http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/strategies/fsj_terrorism_strategies_counter_en.htm (приступљено 12.09.2011.).

⁵³ Implementation of the Action Plan to combat terrorism, Presidency/Counter-Terrorism Coordinator to Council/European Council, Council of the EU, Brussels, 10 June 2005, doc. 9809/1/05 REV, Интернет,

http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/strategies/fsj_terrorism_strategies_counter_en.htm (приступљено 12.09.2011.).

⁵⁴ Revised Action Plan on Terrorism, 17.6.2005, SEC(2005) 841, Commission Staff Working Document, 10694/05, Commission of the European Communities, Brussels, Internet, <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st10/st10694.en05.pdf> (приступљено 12.09.2011.).

⁵⁵ Implementation of the Action Plan to Combat Terrorism, 1 December 2005, Justice and Home Affairs Council meeting, Council of the European Union, Brussels. Идентична је формулација у: Implementation of the Action Plan to Combat Terrorism, Council of the EU, Brussels, note 15704/05 from Counter-Terrorism Coordinator to European Council, 12 December 2005. Dokumenta su dostupna na Internetu,

- „**Cybercrime** је изазовно ново поље сарадње у којем би била унапређена сарадња у интересу обе стране, а посебно за ЕУ која треба помоћ Русије у затварању илегалних сајтова са седиштем у Русији... Изазов за ЕУ јесте да осигура да се сарадња у борби против сајбер-криминала не користи као средство за даље сузбијање слободе изражавања у Русији. Што се тиче коришћења Интернета у сврхе тероризма, сарадња треба да се заснива на Конвенције Савета Европе о спречавању тероризма”⁵⁶.

У експертским анализама се напомиње да сарадња ЕУ са РФ у области унутрашње безбедности и противтероризма ужива релативно висок статусни приоритет: „Контратероризам је такође део стратешког партнерства са Русијом, што се може видети у стварању ’заједничких простора’. Поред дијалога на различитим нивоима, споразум Еуропол-Русија и мрежа формирана од стране официра за везу створили су ближе оперативне везе. У исто време, границе сарадње између ЕУ и Русије су постале јасне, на пример у руској резервисаности око јачања улоге Организације за европску безбедност и сарадњу у Европи на контратерористичком пољу ‘спречавања’, проширивању Г8 задатака у области ‘следити’, или прихватању чланства у Европској политици суседства”⁵⁷. Тако на више званичних сајтова институција ЕУ читамо да су „на *Тројка* састанку са Русијом у Бриселу 22. и 23. новембра 2007, лидери потврдили да је борба против тероризма кључни елемент у даљој консолидацији

http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/strategies/fsj_terrorism_strategies_counter_en.htm (приступљено 12.09.2011.).

⁵⁶ Commission Staff Working Document accompanying the Communication from the Commission to the Council: Review of EU-Russia relations pursuant to conclusions of the Extraordinary European Council of September 1, 2008, {COM(2008) 740 final}, Commission of the European Communities, Brussels, 5.11.2008, SEC(2008) 2786, Интернет, п. 15.

⁵⁷ Bendiek, 2006: 17. Monaghan, 2005: 3, назначава да су стручњаци подељени око потенцијала за сарадњу, да поред пожељности постоје тешкоће, указује на опаске руских коментатора да „ЕУ једноставно нема могућности да се носе са таквим претњама као међународни тероризам, а њене идеје о тероризму остале... само декларативне”, да „су заједничке изјаве биле апстрактне и мало је прецизног и конкретног садржаја”, да се као конкретна мера помиње само завршетак споразума Еуропола и РФ о размени техничких и стратешких информација, мада: „... се расправљало о овим питањима у Русија-COPS облику и на експертском нивоу. Споразуми су се фокусирали на разматрање услова и детаљних процедура за размену информација о терористичким мрежама, путним картама сумњиве аутентичности, набавци оружја, сумњивим финансијским трансакцијама и новим облицима терористичких активности, укључујући и везе са хемијским, биолошким или нуклеарним претњама. Ови споразуми су допуњени унапређеном сарадњом у свим релевантним међународним и регионалним форумима, раним потписивањем и ратификацијом контра-терористичких конвенција и протокола, напорима да се заустави финансирање тероризма и раном финализацијом Свеобухватне Конвенције УН против међународног тероризма и пружањем техничке подршке трећим земљама”.

заједничког простора слободе, безбедности и правде, усвојена на Московском самиту 10. маја 2005⁵⁸.

На крају, најприближнијим прихватамо оцену да је „сарадња у борби против тероризма била традиционално успешна у контексту билатералних односа Русије са земљама чланицама ЕУ” али да су – и поред значајног потенцијала који је акумулиран у овој области, чињенице да се приоритети сарадње у области контратероризма утврђују на састанцима Сталног савета партнерства (ППЦ) као главним оквиром за ЕУ-Русија ЈЛС односе, као и иницијатива које се предузимају – „потребни даљи напори да би се сарадња довела на нови ниво и испунила конкретним садржајем”⁵⁹.

Детерминанте сарадње ЕУ-РФ у борби против тероризма

Васконселос наглашава да се ЕУ „мора помирити с идејом да неће бити једина светска сила у Европи”, а да Русија и ЕУ имају заједничке суседе од којих су неки склони чланству у ЕУ⁶⁰. Указује да је потребно

⁵⁸ *Злоупотребления в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОД КОНТРОЛЕМ*, 2009: 12-13: „Петнаестог априла 2007. г. Европска унија, САД и Русија договориле су се да појачају сарадњу у области борбе с тероризмом. Радна група на високом нивоу требало је да анализира партнерство између ове три стране укључујући и циљ да се оконча трговина опијумом у Авганистану, која се сматра за финансијски извор међународног тероризма”.

⁵⁹ Hernández i Sagrera, Potemkina, 2013: 23-24: „Марта 2006 Државна дума је усвојила Савезни закон о ратификацији Конвенције Савета Европе о спречавању тероризма, и то је сматрано као значајан корак у имплементацији Мапе пута... 2011 је почео радни дијалог између Жил де Кершове, ЕУ координатора за борбу против тероризма и амбасадора Анатолија Сафонова, специјалног представника председника Русије за међународну сарадњу у борби против тероризма и транснационалног организованог криминала... Русија показује спремност да предузме припрему нацрта Меморандума о разумевању у борби са тероризмом, који ће заменити садашњу Заједничку изјаву из 2002... Могао би да обухвати хитне заједничке приоритете као што су ублажавање идеологије тероризма, пропаганде и подстицања на тероризам, активно учешће цивилног друштва у супротстављању тероризму, промовисање дијалога између цивилизација... Стране су изразиле напор да дају даљи подстицај за сарадњу у противтероризму и јачању сарадње на превенцији тероризма, посебно у радикализацији, промоцији кривичног правосуђа и владавине права, борби против финансирања тероризма, као и билатералној сарадњи у мултилатералним форумима, као што је Глобални форум УН-а за борбу против тероризма (GCTF)”.

⁶⁰ Васконселос, 2008, констатује да „Грузијци сматрају чланство у Европској унији логичном последицом своје националне одлуке да се одреде за демократско уређење” (при чему је ЕУ „одустала од безуспешних напора да демократизује Русију”), да је њихово евроатлантско опредељење „савршено оправдана тежња” (што је, јасно је, вреднос-

да ЕУ одржава са Русијом однос „у ком ће се узајамни позитивни утицаји одражавати и на заједничке суседе”, те да ЕУ не сме Русији дозволити да манипулише, а да и сама губи насилним приступом према суседи-ма, пошто то „катастрофално утиче на могућност успостављања стратешког партнерства с ЕУ, чему тврде да теже” лидери обеје страна⁶¹.

Конкретни безбедносни проблеми и кризне ситуације у граничним интересним зонама директно утичу на односе ЕУ-РФ, производе дипломатске реакције ЕУ узроковане сукобљавањем геополитичких интереса, при чему су ослоњене на критике праксе контратероризма у РФ.

Фактор од директнијег утицаја на контратерористичку политику ЕУ у контексту односа (и интереса држава) ЕУ и РФ – прецизније, индикатор квалитета ових односа – су програмска документа обеју страна, потом узајамни споразуми и облици (посебно, мада не само) остваривања сарадње на ширем пољу безбедносних проблема⁶².

Односе ЕУ-РФ одређују и ставови и изјаве институција ЕУ, али и оних међународних институција на које чланице ЕУ имају неспоран утицај: Савет Европе (Council of Europe-CoE), Парламентарна скупштина Савета Европе (PACE)⁶³, OEBS (OSCE).

ни став), а да га „деле и многи у Абхазији, где је донедавно ЕУ сматрана најбољом алтернативом у односу на притиске Москве”.

⁶¹ Милошевић, 2008: 1043, као основни изводи став: „Односи између Европске уније и Русије не могу се, дакле, посматрати у оквиру „стратешког партнерства”, пошто не постоје заједничке вредности, па ни интереси не чине базу овог односа, а такође не постоје ни основни елементи искрености”. Штавише, Милошевић, 2008: 1047: „Европска унија жели да добије пуномоћје да она, а не Русија, решава конфликте на пост-совјетском простору! При томе, Европска унија позива Русију на сарадњу, али само као потчињену страну” (подвучено у оригиналу).

⁶² Рецимо, Hernández i Sagrera, Potemkina, 2013: 21-22: „Сарадња ЕУ-Русија може бити допуњена новим задатком стварања сајбер простора, где може бити развијена нова заједничка дефиниција ‘cyber security’. У 2008. години, стране су почеле да разматрају могућности такве сарадње. Споразум о сарадњи између Еуропада и Русије на снази (2003), као и један предстојећи оперативни, можда чине правну основу за ову врсту интеракције. Да би се постигли резултати у борби против сајбер тероризма, Русија би могла да учествује у Европоловом пројекту ‘Check the web’... сарадњу у овој изузетно важној области компликују исти фактори који отежавају целу сарадњу ЕУ и Русије у контратероризму: одсуство заједничке перцепције основа по којем се сајтови могу сматрати терористичким. Један критеријум тешко би се могао успоставити без јединственог приступа терористичким листама”.

⁶³ Youngs, Shapovalova, 2011: 6: „Интензивирање насиља побуњеника на Северном Кавказу имало је снажно негативан утицај на људска права. Као што је Парламентарна скупштина Савета Европе изјавила јуна 2010, ‘ситуација у региону Северног Кавказа, посебно у Чеченији, Ингушетији и Дагестану, данас представља најозбиљнију и деликатну ситуацију са становишта заштите људских права и поштовања владавине права’ у целом CoE региону (Parliamentary Assembly of the Council of Europe. Resolution 1738

Русија је приступила Савету Европе 1996-те године, мада у јеку првог рата у Чеченији, те је у процесу приступања прихватила бројне обавезе (ратификација правним тековинама Савета Европе, правне и реформе сектора безбедности, мирно решење конфликта у Чеченији), а од значаја је истаћи: „Норме и стандарди садржани у конвенцијама и другим документима Савета Европе служе као референтне тачке за политичке критеријуме везане за приступање ЕУ. Овај приступ је такође проширен на политичку условљеност Европске политике суседства. У случају Русије, такве референце су слабије, мада мапе пута за Заједнички простор слободе, сигурности и правде и око спољне безбедности предвиђају сарадњу Русије са Саветом Европе и у складу са својим *acquis*”⁶⁴.

Што се тиче ОЕБС, читамо оцене да је „сарадња ЕУ-ОЕБС на унапређењу људских права у Русији озбиљно отежана како се Русија отворено противи улози ОЕБС-а као чувара и промотера демократије”, а да „Русија жели да ојача политичко-војну димензију ОЕБС-а (да је постави насупрот НАТО) и ослаби људску димензију и независност таквих тела као што је Канцеларија за демократске институције и људска права (ODIHR). Она предлаже да се прошири надлежност Сталног Савета ОЕБС где Русија има право вета да покрије организациону аутономију агенција и програма и трансформише ОЕБС у пуноправну међународну организацију која би ојачала међународни утицај Русије. Русија предлаже већу контролу буџета ОЕБС од стране држава чланица, која ће омогућити ограничавање финансирања активности ОЕБС на промоцији демократије. Русија редовно напада улогу ODIHR-а (Office for Democratic Institutions and Human Rights – нап. прев.) као главног контролора избора у пост-совјетском простору”⁶⁵.

Студија *The Evolving Threat of Terrorism in Policymaking and Media Discourse* (2008) анализира политику контратероризма РФ у критичним тоновима, види је као одраз геополитичких интереса и унутрашњих-политичких процеса, као манипулативни инструменат. Назначава се да у РФ постоји осећај хитности претње тероризма, али да, у компаративној перспективи, доминирају питања везана за домаћу проблематику – тероризам се доживљава пре свега као унутрашња претња, руски јавни

(2010) Legal remedies for human rights violations in the North Caucasus region. Adopted on 22 June 2010). Контратерористичке операције у Северном Кавказу укључују тешка кршења људских права, као што су мучења, присилне нестанке”.

⁶⁴ Youngs, Sharovalova, 2011: 24. Везано за однос и реакције РФ према ставовима Савета Европе и Парламентарне скупштине Савета Европе види шире Ибидем: 24-26.

⁶⁵ Види ближе Youngs, Sharovalova, 2011: 26.

дискурс је готово без ЕУ димензија⁶⁶. Уочавамо оцену: „Пост-9/11 одговор међународне заједнице на претњу тероризма је био искоришћен од стране владе Русије да обезбеди легитимитет обрачуну не само против сепаратиста – који су сада у јавном дискурсу, који је под значајним утицајем владе, доследно и неселективно третирани као ‘терористи’ – већ и да се централизује извршна власт и донесу законодавни акти који нарушавају грађанска права и политичке слободе и ограничавају активности независних недржавних актера”⁶⁷. Сличне оцене читамо у другом извору⁶⁸.

Актуелни приоритети руске безбедносне политике се не дефинишу само у подручју контра-тероризма (безбедносни ризици се наравно шире дефинишу), али је од значаја да су ставови ЕУ и РФ у вези са контра-терористичким и против-побуњеничким операцијама руских снага у Чеченији дијаметрално супротни, те је ЕУ у више наврата званично изражавала протест због прекомерне употребе силе од стране руске војске у Чеченији: Европски парламент фебруара 1995 и марта 1996; декларација ЕУ из марта 1996; Савет ЕУ фебруара 2000; априла 2000 ЕУ је Комисији за људска права УН у Женеви доставила предлог резолуције којом је тражено од РФ да поведе истрагу о кршењу људских права у Чеченији⁶⁹. Такође:

⁶⁶ У студији *The Evolving Threat of Terrorism in Policymaking and Media Discourse*, 2008, се закључује да је проблем тероризма једно од главних унутрашњих политичких питања, повезан са кључним политичким догађајима, да служи као средство политичке борбе и мобилизације, да је у руском јавном дискурсу претежно повезан са сукобима на северном Кавказу. Искazuje се (очекивана) доминација *hard* приступа контра-тероризму, војни дискурс доминира. На руски медијски дискурс су у врло ограниченој мери утицали терористички догађаји у другим деловима Европе и САД (готово није био под утицајем међународне климе после 9/11; напади у Мадриду и Лондону нису приметније одјекнули у медијима).

⁶⁷ Ибидем: 166-179.

⁶⁸ *Злоупотребления в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОД КОНТРОЛЕМ*, 2009: 74, 76: „Активност репресивне кампање повећала се после узимања талача на Дубровки (2002. г.) и у школи у Беслану (2004. г.). Она не само да демонстрира учествовање руског руководства у борби са међународним тероризмом после догађаја 11. септембра 2001., него и одражава настојање власти РФ да ту борбу искористи за постизање својих унутрашњих и спољнополитичких циљева... У оквиру борбе с тероризмом потребно је констатовати... успостављање опште климе неповерења, застрашености, и константне политичке и друштвене контроле. У овом тренутку реализује се равномеран прелазак од бившег система контроле коју су спроводиле армија/милиција/ФСБ, на систем који регулишу правосудни органи. Овај прелазак је постао могућ захваљујући убрајању у криминалне низа оријентација и ставова, који се у првом реду сматрају за испољавање слободе речи и уверења”.

⁶⁹ Види ближе: Јањевић, 2003: 329-339.

„Европски парламент је наставио активистички приступ у односу на кршења људских права у Русији, посебно користећи своју моћ да усваја резолуције које осуђују кршење људских права... ЕП више пута помиње Русију у резолуцији о годишњем извештају о људским правима... У резолуцији о Северном Кавказу од 21. октобра 2010, ЕП је препознао руску право да се бори против тероризма и оружане побуне у Северном Кавказу али је позвао власти ‘да то чине подржавајући међународно право људских права’ и ‘да ураде све што је у њиховој моћи да обезбеде заштиту људских права, што је потврђено у Декларацији УН о правима и одговорностима појединаца, група и друштвених органа у унапређивању и заштити универзално признатих људских права и основних слобода’”⁷⁰.

Поред тога, поједине европске државе одржавају билатералне консултације са Русијом око поштовања људских права (укључујући и њихову заштиту у контексту борбе против тероризма) – Велика Британија одржава годишње састанке, обично изражавајући забринутост око људских права у Русији, док њено Министарство иностраних послова у годишњим извештајима о стању људских права у свету наводи Русија као *country of concern*⁷¹. Велика Британија у том правцу делује и у ширим међународним оквирима⁷².

При вредновању (не само) руског одговора на тероризам неопходно је, поред нормативног и институционалног оквира, имати у виду да га одређује и обим, карактер и форме⁷³ терористичких претњи, посебно неке од терористичких аката са којима се Русија суочила у новијој историји.

Руски одговор на тероризам дужи период није био плански (откривао је неприхватљиве недостатке у противтерористичким мерама у ваздушном саобраћају), реактиван приступ је одражавао несналажења и

⁷⁰ Youngs, Shapovalova, 2011: 17

⁷¹ Ибидем: 12.

⁷² Антоненко, 2007: 7: „Земље ЕУ су далеко од јединства у свом приступу централној Азији. Нордијске земље, које највише брину око људских права, опиру се да интензивирају контакте са владама које их злоупотребљавају. А када су Француска и Немачка водиле кампању током 2006 – поред Русије – за Казахстан да преузме председавање ОЕБС-ом, Британија је предводила групу држава чланица које су блокирале овај потез”.

⁷³ Чеченски тероризам је: „... пример како се једна прво фронтална, потом партизанска и герилска борба, корак по корак деградирала, све док није пала на ниво обичног тероризма. Посебно је велика стратешка грешка блискост са Ал Каидом и другим исламистичким терористичким организацијама... Чечени су одговорни и за, до сада једини познат пример употребе нуклеарног оружја у терористичке сврхе. Наиме, Шамил Басајев је 1995, у парку Измаиловски у Москви закопао пакетић радиоактивног цезијума, више као најаву шта може да уради са већом количином”. Види: Симеуновић, 2009: 190-194.

неефикасност руских структура безбедности, па и неодговарајућу КТ инфраструктуру, неки професионални промашаји нису уважавали нужност планирања против-терористичких операција да на првом месту вреднује људски живот (За напад на Грозни 22. августа 2004. су руске снаге безбедности знале, што ипак није узроковало адекватну реакцију, већ је начин извођења операције резултирао смрћу око 100 цивила). Док су унутрашња логика и спирала процеса политичког насиља и (обим и начин) терористичких активности, као и шири геостратешки контекст, оквир који носи свој детерминирајући капацитет који је тешко превазићи. Бруталност и последице терористичких аката узрокују оштре реакције руске јавности и директно условљавају реакције руске државе⁷⁴.

Реструктурирање урушеног безбедносног система СССР-а који је наследила Русија започеле су 1999. године⁷⁵, Путин је најавио даље промене управо у изјави коју је дао дан после Беслана: „Углавном, мора се признати да нисмо показали да разумемо сложеност и опасност процеса који теку у нашој сопственој земљи, па ни у свету у целини... Показали смо слабост. А слабе бију. Једни желе да нам отму што боље парче, други им помажу. Помажу, сматрајући да Русија као једна од највећих нуклеарних сила у свету још увек за неког представља опасност. Зато ту опасност треба отклонити. И тероризам је, наравно, само инструмент за постизање тих циљева”⁷⁶. Мада највећи део финансијске помоћи терористима стиже из арапских земаља тешко је спорити да Путин није алудирао на шири контекст, што је узроковало даље реакције⁷⁷. Тешко је спорити и да реакције Запада нису биле одређене крајње манипулативним механизмима геополитичког концепта. Оне се, по трагедији у Беслану, у једном од извора одређују на следећи начин: „Најза-

⁷⁴ Посебно оног у Беслану 1-3. септембар 2004. са 353 погинула, преко 600 рањених, 1181 таоца. Такође, приликом ослобађања талаца из позоришта Дубравка у Москви 2002. погинуло је преко 100 људи. О горе-наведеном аспектима види шире: Медведев, 2007: 109-193.

⁷⁵ Уз назнаку, Исакова, 2006: 18: „Хитна потреба да се одговори на претњу тероризма донела је растући утицај служби безбедности... хијерархија одговорности и потчињености је прилагођена да одражава све већи значај и истакнуто место антитерористичког апарата”.

⁷⁶ Медведев, 2007: 128.

⁷⁷ Ибидем: 137: „Путин је кажњен зато што неће да учини уступке Чеченији’. Такав наслов је британски лист ‘Фајненшл тајмс’ дао првом великом чланку о заузимању школе у Беслану од стране терориста”. Западна штампа (*deo*), уочавамо (Ибидем, стр. 147-150), има „фини” манипулативни објектив, у којем је, рецимо, обарање два руска авиона августа 2004. са 89 жртава названо „Освета црних удовица” – не синтагмом која би то недвосмислено означила као терористички акт. Сигнали из Европе, као и сви сигнали, релативно су лако читљиви. Као и ликвидација Масхадова.

ступљеније су биле ове три врсте западних реакција: (1) окриви жртву; (2) одбаци и исмеј тврдњу Русије да се бори против истог непријатеља који је изазвао и 11. септембар; (3) захтевај ‘дијалог’ са Чеченима’⁷⁸. Међутим, чак и у критичним приказима нормативног и институционалног КТ оквира РФ региструјемо податке који указују на обим безбедносних претњи са којима се суочавала РФ (и на меру успешности руске КТ политике)⁷⁹.

Европска унија је свакако свесна обима и карактера проблема које Москва има на северном Кавказу – уз оцене да се Чечени боре само против Русије, да је сарадња чеченских милитаната са исламистима из других региона и помоћ коју добијају из неких организација са седиштем у исламским земљама ограничена, јер се доживљавају као маргинални играчи у свету цихада. Уочава се да територију РФ терористи могу користити за планирање и припремање терористичких напада на територији ЕУ, наћи уточиште на Северном Кавказу, те процењују безбедносни ризици: да се ЕУ у основи не суочава са озбиљном терористичком претњом са Северног Кавказа, да је претња нуклеарне безбедности у контексту терористичких активности прилично ниска – мада се не може искључити, као и то да на чеченску дијаспору у ЕУ могу утицати радикалне исламске организације које би неке Чечене могле уплести у терористичке мреже у Европи. Предлажу се првенствено превентивне мере ЕУ, посебно јачање сарадње специјалних служби и полиције чланица, контрола источним границама и побољшање контроле прилива избеглица из северног Кавказа, проучавање њиховог кретања унутар ЕУ и прикупљање информација о чеченској дијаспори⁸⁰.

⁷⁸ Трифковић, 2005: 13.

⁷⁹ *Злоупотребљенија в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОД КОНТРОЛЕМ*, 2009: 7: „Почев од 2005. г. према ФСБ на територији РФ извршено је 257 терористичких аката од којих 111 у Чеченији и 77 у Дагестану. Годину дана касније забележено је 152 терористичка акта од којих 74 у Чеченији и 17 у Дагестану. Коначно, 2007. г. према евиденцији ФСБ извршен је 41 терористички акт... спречено 300 терористичких аката припреманих у Дагестану, Ингушетији, Чеченији и Ставропољу... 896 лица је осуђено због ‘кривичних дела повезаних са терористичком и екстремистичком делатношћу’... пресечено деловање 150 организација терористичког и екстремистичког правца, 35 нелегалних оружаних формација, 6 НВО, 501 организована групација које су се бавиле нелегалним прометом оружја’... 35 лица је осуђено према чл. 205 (тероризам), 54 према чл. 207 (‘Намерно лажно саопштење о терористичком акту’), 5 према чл. 277 (‘Напад на државну или јавну личност’), и на крају – 54 према чл. 208 (‘Организовање нелегалне оружане формације или учествовање у њој’)”.

⁸⁰ Види: *The External Dimension of the EU's Area of Freedom, Security and Justice in Relation to Russia*, European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union – Directorate B – Policy Department – Briefing Paper, Brussels, 10 October 2006, pp. 5-6; p. 16; p 31.

Поштовање демократских принципа у пракси контратероризма у Русији, дакле, формално/званично у првом реду одређује однос ЕУ. Да су међусобни односи у области контратероризма дефинисани од стране ЕУ поштовањем демократских принципа уочавамо читањем званичних докумената органа ЕУ⁸¹. На претходно указују и тешкоће у успостављању институционалних аранжмана. Примера ради, новембра 2003. је потписан споразум о стратешкој сарадњи између Министарства унутрашњих послова РФ и Европола – како би уследила оперативна сарадња, али су преговори о другом споразуму каснили пошто руско законодавство није пружало довољно гаранција за заштиту личних података – мада је у том циљу био усмерен Федерални закон из јула 2006. о увођењу принципа Европске конвенције о заштити физичких лица приликом аутоматске обраде персоналних података (Савет Европе 1981.)⁸². Значајније, брзо су се у оквиру Контратерористичког комитета ОУН јавила неслагања у Сектору за санкције пошто РФ није успела да у општи списак терористичких организација које подлежу санкцијама унесе низ чеченских покрета, као ни да спроведе свој предлог да свака држава може имати сопствени списак организација. Спорови по овим питањима највише су се испојили у односима РФ-ЕУ, мада су обе „више пута потврђивале неопходност борбе против тероризма, посебно у оквиру такозваних „мапа пута” и пројекта новог Споразума о партнерству и сарадњи између Русије и ЕУ, разлике у дефиницијама тероризма и различит став према могућим ограничењима поља антитерористичке борбе узимајући у обзир захтеве за поштовање људских права нису дозволили да се уради план заједничке политике”⁸³.

⁸¹ Примера ради, Commission Staff Working Document accompanying the Communication from the Commission to the Council: Review of EU-Russia relations pursuant to conclusions of the Extraordinary European Council of September 1, 2008, {COM(2008) 740 final}, Commission of the European Communities, Brussels, 5.11.2008, SEC(2008) 2786, Интернет, п. 10: „Сарадња са Русијом у борби против тероризма се заснива на Заједничкој изјави о борби против тероризма из 2002. године и релевантним одредбама мапа пута за Заједничке области слободе, сигурности и правде и спољне безбедности. Русија је предложила Меморандум о борби против тероризма који узима у обзир нове области сарадње које тренутно нису обухваћене Заједничком изјавом и Заједничким просторима (нпр. регрутовање терориста и радикализација), али је ЕУ и даље уверена око додате вредности из Меморандума. Одржавани су неформални информациони састанци о заштити кључне инфраструктуре у периоду 2007-2008. ЕУ жели ефикасну, конкретну и плодну сарадњу са Русијом у области борбе против тероризма уз пуно поштовање принципа људских права и владавине закона. Имплементација одредби у Заједничким просторима треба да остане оквир за сарадњу”.

⁸² *Злоупотребљенија в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОД КОНТРОЛЕМ*, 2009: 12.

⁸³ Ибидем: 11.

Ма колико реакције ЕУ услед угрожавања људских права у оквиру нормативног оквира борбе против тероризма у РФ могу бити пригодна фасада геостратешких пројеката, оне имају основа. Назначимо: кршења правних процедура (претње и увреде током притвора, добијање исказа под тортуром, покушаји подметања и фалсификовања материјалних доказа); нарушавање процедура приликом истрага и судске расправе (у вези са условима хапшења, претреса, коришћења сведока, методама вођења прелиминарне истраге, условима држања у притвору); угрожавање независности правосуђа: „злоупотребе у неблаговремено уплитање органа тужилаштва у судске процесе, што говори о потчињености суда извршној власти; уклањање пороте из надлежности за низ категорија кривичних дела, укључујући и оптужбе за тероризам“; непоштовање права одбране, што обухвата ангажовање адвоката „који често практично отворено раде у интересу истраге а не својих клијената“, а током истражног и судског поступка систематско коришћење експерата (израда експертиза) одређених од истражних органа и суда, одбијање експерата које предлаже одбрана⁸⁴. Реакције ЕУ евидентно имају основе у правним оквирима и пракси „контратерористичке операције“ – у оквирима новог анти-терористичког законодавства из 2006. године⁸⁵, те степена у којем се у руским противтерористичким дејствима поштује принцип заштите људских живота⁸⁶.

Потребно је нагласити, поштовање демократских принципа одређује не само међусобне односе ЕУ-РФ у области контратероризма, већ и ширу политику ЕУ на међународној сцени. Област контратероризма је чак декларативни ниво⁸⁷. Потези ЕУ су кочили спровођење појединих

⁸⁴ Види шире: Ибидем: 73-76.

⁸⁵ Ибидем: 76: „Приликом извођења антитерористичких операција систематски се очитује: одступање од принципа правне државе у случају проглашавања ‘зоне контратерористичке операције’ (‘КТО’) од стране њеног ‘руководиоца’ (чије функције и овлашћења закон прећуткује), а која није ограничена ни просторно ни временски (за разлику од ванредног стања ограниченог на 30 дана иако са могућношћу продужавања уз обавезно обавештавање парламента земље и Савета Европе); режим ‘КТО’ омогућава прегледање кореспонденције, неограничено уплитање у приватни живот грађана, контролисање и ограничење (до пуне забране) свих облика комуникације (сем званичних канала), премештање становништва, деловање без икаквих преговора, обарање цивилних авиона који ‘представљају опасност’”.

⁸⁶ Ибидем: 22: „Законодавство из 2006. г. дозвољава да се ‘специјалне операције’ изводе усред дана у центру града, чак без евакуације стамбених зграда. Један од саговорника мисије био је непосредни сведок операције која је изведена 31. децембра 2007. г. у стамбеној згради у Грозном. Стан је нападнут тешким наоружањем, 3 човека су убијена”.

⁸⁷ Геополитичка перспектива односа ЕУ – Русија, рефлектована у овој области, јасно се очитаву у чињеници да су на Евроамеричком самиту у Вашингтону 17. децембра 1999.

већ дефинисаних узајамних програма и облика сарадње, али је мотрено на стратешко партнерство, уз дистанцу одређену потребом геостратешког позиционирања⁸⁸. С друге стране, судећи према изјавама руских званичника и дипломатије, Русија истиче принципијелно залагање за поштовање међународног права у решавању међународних спорова и превазилажење дуплих стандарда у борби против тероризма⁸⁹.

Управо покушај да „институционализује борбу против тероризма под покровитељством Уједињених нација, користећи норме међународног права” (уз констатацију да је „Русија активно учествовала у раду Комитета УН за борбу против тероризма као потпредседник и ратификовала скоро све конвенције о супротстављању тероризму”) тумачи се да „руске иницијативе на 'подешавању' међународног система укључују успостављање међународних аранжмана на супротстављању тероризму”, те наглашава да је по њу: „доношење проблема међународног тероризма на дневни ред УН био начин да осигура свој статус велике силе. Нагласак на свом статусу сталног члана Савета безбедности УН је увек био мантра за позицију Русије у свету, тако да је логика јачање улоге УН у контексту борбе против тероризма открила руску стратегију да остане у језгру процеса доношења одлука. *Претња међународног тероризма је такође постала нова референца за стратешког партнерства Русије ван атлантске заједнице, пре свега са Ин-*

ЕУ и САД осудиле војну тактику Русије у Чеченији јер производи хуманитарну кризу и излаже нестабилности регион Кавказа. Види: Јањевић, 2007: 337.

⁸⁸ Интересантан је детаљ (Јањевић, 2007: 338) изјава председавајућег ЕУ Силвија Берлусконија, везана за чеченски сукоб, дата на самиту ЕУ-Русија у Риму, новембра 2003., када је италијански премијер оптужио европска средства информисања да „настављају са понављањем бајки о Чеченији” где „су у питању акције терориста којима Руска федерација није никада задала одговарајући ударац”, на шта је одмах реаговала Европска комисија, квалификујући изјаву као лични став.

⁸⁹ Рецимо – према Сажин – на Генералној скупштини ОУН 23.09.2004. шеф руске дипломатије Сергеј Лавров је изложио седам основних принципа борбе са тероризмом који су, у основи, у том правцу усмерени: „... министар је навео развој и усавршавање међународног права у новим условима. По његовим речима развој, развој укључује 'уношење неопходних измена у национално законодавство, прикључивање међународним антитерористичким конвенцијама и завршавање рада на међународно правним антитерористичким документима... међународно право није окамењена догма. Борба са тероризмом захтева његов развој и усавршавање’ – нагласио је Лавров. Треће, шеф МИП-а Русије је изјавио да је неопходно да се све земље одрекну од давања политичког уточишта терористима, њиховим помагачима и спонзорима јер то 'подрива јединство и узајамно поверење учесника антитерористичког фронта и служи као оправдање за деловање терориста, фактички их охрабрује у извршавању исто таквих злочина у другим земљама’... Као седмо средство у супротстављању опасности од тероризма шеф МИП-а Русије навео је ослањање на структуре ОУН”.

дијом и Кином”⁹⁰. Карактеристични су осврти теоретичара са Запада управо везано за безбедносне аранжмане Русије у Азији. У студији *The Evolving Threat of Terrorism in Policymaking and Media Discourse*, се указује да Русија, поред сарадње у оквиру УН, развија међународну сарадњу у оквиру Савета Европе и Г-8, односе са НАТО (од 2002. у појединим аспектима противтероризма), а посебно односе са евроазијским регионалним организацијама: Организацијом уговора за колективну безбедност – као оквиром безбедносне сарадње РФ и неколико земаља бившег СССР-а, и у оквиру Шангајске организације за сарадњу – која је виђена пре као инструмент за даљи развој геополитичких интереса Русије и Кине у Централној Азији него искрен и ефикасан регионални безбедносни провајдер⁹¹. Битно је да сличне оцене читамо у официјелном документу ЕУ⁹².

Како год, Русија се укључује у глобалне контратерористичке напоре⁹³, у складу са новом стратегијом спољно-политичког деловања и у области безбедности⁹⁴.

⁹⁰ Кононенко, 2003: 29, део цитата ставио у курзив аутор овог чланка.

⁹¹ Укратко о поменутиим организацијама види: Цамерон анд Домајски, 2005: 7-8; *Злоупотребљенија в ходе борьбы с терроризмом и экстремизмом, РОССИЙСКОЕ ОБЩЕСТВО ПОД КОНТРОЛЕМ*, 2009: 13-17. Док, везано за Шангајску организацију за сарадњу, Антоненко, 2007: 8, упозорава: „ЕУ би требало да престане да мисли на ШОС у чисто геополитичким терминима, и призна њен допринос регионалној стабилности и развоју. ЕУ би требало да избегне пут супротстављења ШОС... да призна да све централноазијске држава виде ШОС као позитиван и важан инструмент за своје дугорочне интересе. На дужи рок, без дијалога са ШОС, ЕУ вероватно неће испунити свој потенцијал у региону”.

⁹² Рецимо, *The External Dimension of the EU's Area of Freedom, Security and Justice in Relation to Russia*, European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union – Directorate В – Policy Department – Briefing Paper, Brussels, 10 October 2006, pp. 37-38: „Један од главних фактора који утичу на слабу сарадњу у контратероризму између ЕУ и Русије је недостатак међусобног поверења између партнера и чињеница да ова област углавном спада у надлежност посебних служби које не сарађују или размењују информације. Осим тога, Русија је много више фокусирана на против-терористичку сарадњу са земљама ЗНД (посебно у републикама Централне Азије) и Кином, на пр. у оквиру Шангајске организације за сарадњу. За разлику од ЕУ, ове земље не ограничавају борбу против тероризма са неопходношћу придржавања људских права и – као и Русија – дефинишу термин у врло широком смислу (нпр. Русија доживљава сукоб у Чеченији као део међународног рата против тероризма и, без изузетака, третира све чеченске сепаратисте као терористе, са чим се ЕУ не слаже...)”.

⁹³ О чему говори и констатација из Г8 Summit Statement on Counter Terrorism: Security in the Era of Globalization, G8 Research Group 2007 Final Compliance Report, 21. Counter-Terrorism: Financial Action Task Force [318]: „Русија се у потпуности придржавала њених обавеза из Financial Action Task Force чинећи значајне напоре ради спровођења ФАТФ 40+9 Recommendations”. Види шире Ибидем, 2007: 278-279.

Мора се имати у виду да „у руској пројекцији, унутрашња безбедност укључује и борбу против глобалних спољних претњи... ‘*Homeland security*’ се у суштини односи на заштиту националних интереса, борбу против глобалних претњи као што је међународни тероризам, и најзад борбу против транснационалног организованог криминала”⁹⁵. Конкретно, *Национална стратегија безбедности Русије до 2020. године* (2009) даје (Тачка 6. ст. 3) следећу дефиницију претње по националну безбедност: „директна или индиректна могућност угрожавања уставних права и слобода, квалитета живота, суверенитета/територијалног интегритета, стабилног развоја РФ, одбране и безбедности државе”. Полазећи од наведеног Стратегија одређује: „13. Дугорочно, Руска Федерација ће настојати да изгради међународне односе засноване на принципима међународног права, као и на институцији поуздане и једнаке безбедности националних држава. За одбрану њених националних интереса, Русија ће, остајући у границама међународног права, спровести рационалну и прагматичну спољну политику, која искључује скупу конфронтацију, укључујући нову трку у наоружању”⁹⁶. Начело прагматичности у спољној политици Русија неспорно реализује⁹⁷, укључујући се у глобалне активности борбе против тероризма у складу са својим геополитичким интересима, али и условљеностима. Деловање Русије у области контратероризма одређено је концептом њеног унутрашњег развоја, као и њеном традицијом и историјском искуством⁹⁸. Можемо се у овом тре-

⁹⁴ Cameron and Domański, 2005: 20 подсећају да је: „Лавров недавно изјавио, док Русија не жели да има монопол у региону у пост-совјетској ери, она неће дозволити било којој другој земљи да доминира”.

⁹⁵ Ponsard, 2005: 51-52.

⁹⁶ Russia's National Security Strategy to 2020, Approved By Decree of the President Of the Russian Federation 12 May 2009 No. 537, Интернет, <http://rustrans.wikidot.com/russia-national-security-strategy-to-2020> (приступљено 26.10.2012.).

⁹⁷ Кононенко, 2003: 30-31: „... док је мултиполарност, иако присутна у доктринарним текстовима, еволуирала у смислу практичне примене... Као реформатор и реалиста, Путин је схватио супериорност америчке снаге и спремности САД да користи сву своју моћ ако је угрожена национална безбедност. Али, оно што је Путин такође, чини се, узео у обзир био је спектар могућности које нуди изазов међународног тероризма. Ово је била прилика за Русију да премости јаз између ње и Запада (а посебно САД) проузрокован погрешним представама и истовремено преузимајући самосталну и *уочљиву* улогу као одговорни сарадник за борбу против међународног тероризма. Под претпоставком ове улоге, руска спољна политика, мада модернизована и ‘западњачка’, остаје мултиполарна. Присуство повраћене мултиполарности постаје очигледно у сталним покушајима Русије да институционализације борбу против међународног тероризма у оквиру УН и ревитализује своје билатералне односе са Индијом и Кином”.

⁹⁸ Omelicheva, 2009, истиче да се многи аспекти контратерористичке политике РФ могу објаснити традицијом царске Русије, да су безобзирности руских снага безбедности и некажњивост злочина почињених против етничких Чечена наставак бруталне праксе

нутку сложити са оценом: „Русија жели да игра улогу независног, економски одрживог играча на међународној сцени – да буде ’самосталан фактор’, као што њени представници често говоре – и одлучна је да не буде доминантна било као суперсила нити као ’глобални полицајац’”⁹⁹.

Закључак

Геополитичке детерминанте утичу на начин на који Европска унија дефинише политику и остварује спољне релације, оквире и облике сарадње у борби против тероризма. Јасно је да су стратешки правци деловања ЕУ и начин њихове реализације – тиме политичке мере које се директно или посредније тичу борбе против тероризма – под утицајем (међусобних) геополитичких и (гео)економских интереса (посебно у енергетском сектору) према Руској федерацији. У основи је потврђена основаност почетне хипотезе која тврди да на контратерористичку политику ЕУ утичу њени стратешки политички и економски интереси према РФ – посебно појединих њених чланица, актуелни односи ЕУ и РФ поводом ширих безбедносних проблема, као и актуелни безбедносни изазови и проблеми РФ. Наиме, поред константног позивања на потребу сарадње са РФ у борби против тероризма као стратешким партнером, карактер односа ЕУ и РФ од значаја је за контратерористичку политику ЕУ, али развој ових односа, који се морају разумевати као део

против народа Руске империје, да су обе владавине (царска и совјетска) биле формиране геополитичком експанзијом, да су обе биле мулти-националне државе у којима су аутохтоне етничке културе и традиције биле подређене, наметана руска култура, традиција и језик – уз малициозне констатује о пост-империјалним фрустрацијама Русије – укључујући и ону да је руско управљање чеченским сукобом производ њене империјалне политике. Контратерористичка политика Русије одређена је, закључује се, геостратешким детерминантама, али је повезана и са унутар-политичким моментима: реагујући на побуњеничке и терористичке акције, Руска влада је спровела опсежне административне реформе, повећала овлашћења служби безбедности, ојачана власт по вертикали, проширила контролу над масовним медијима и политичким животом – укупно, мере су помагле консолидовање режима. Можемо приметити да је систем конципиран тако да руске безбедносне снаге буду способне да одговоре на широк спектар безбедносних претњи. Исакова, 2006: vii-viii, анализирајући реформу система одбране, показује да РФ „концентрише своје напоре на одржавање и модернизацију стратешких нуклеарних снага и стварање јаким наменских снага за борбу против тероризма”. Исакова, 2006: 30, показује да политика модернизације наоружања као један од три елемента обухвата опрему за јединице на борбу против тероризма. Такође, Исакова, 2006: 43, да се планирају додатна финансијска средства за операције за борбу против тероризма и активности спровођења закона у конфликтним тачкама широм земље.

⁹⁹ Cameron and Domański, 2005: 5.

ширих геополитичких консталација, није од пресудног, директног значаја за ову политику и њене нормативне оквире.

Без обзира на основаност (појединих) констатација о степену (не)демократичности руског политичког миљеа, анализа праксе (не само) руске КТ стратегије, као саставног дела унутрашње и спољне политике, остаје једно-димензионална без уважавања детерминанти које је шире дефинишу. У контексту КТ политике савремену руску стварност није могуће тумачити само преко категорија које су оперативне за разумевање демократичности њеног политичког система и односа ових категорија са њеном спољном политиком, већ се морају имати у виду и безбедносни проблеми РФ. Уочљиво је да Русија поштује принцип ефикасности у остваривању својих геополитичких интереса, узрокујући реакције ЕУ поводом кршења људских права које се чине у оквиру и/или у име борбе са тероризмом, те реакције услед кршења принципа уздржавања од прибегавања сили приликом разрешавања конфликта у зонама свог интереса. Стиче се утисак да је управо (и) подручје борбе против тероризма у РФ она област преко које се Русији од стране ЕУ дају сигнали који указују на одређене промене политичког курса, при чему ЕУ пази да одржи континуитет постојећих стратешких иницијатива.

Литература:

1. Avijucki, Vjačeslav (2009), *Kontinentalne geopolitike*, CLIO, Beograd
2. Alvaro de Vaskonselos, Rusija i Gruzija – evropske sudbine, *Evroatlanska revija*, број 9, 01. decembar 2008, Internet, http://www.eai.org.rs/sr/evroatlanska_revija/evroAtlanticSecurity/story/115/Rusija+i+Gruzija+-+evropske+sudbine.html (pristupljeno 31.10.2012.)
3. Antonenko, Oksana (2007), *The EU should not ignore the Shanghai Cooperation Organisation*, Centre for European Reform, London, Internet, mercury.ethz.ch/.../ policybrief _ sco _ web _ 11may (pristupljeno 27.05.2013.)
4. Bendiek, Annegret (2006), EU Strategy on Counter-Terrorism: Steps towards a Coherent Network Policy, *SWP Research Paper*, German Institute for International and Security Affairs, Berlin, Internet, <http://www.policypointers.org/Page/View/4557> (pristupljeno 15.05.2011.)
5. Commission Staff Working Document accompanying the Communication from the Commission to the Council: Review of EU-Russia relations pursuant to conclusions of the Extraordinary European Council of September 1, 2008, {COM(2008) 740 final}, Commission of the European Communities, Brussels, 5.11.2008, SEC(2008) 2786, Internet, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2008:2786:FIN:EN:PDF> (pristupljeno 27.05.2013)

6. Conclusions and Plan of action of the Extraordinary European Council meeting on 21 september 2001, Internet, www.consilium.europa.eu/.../140.en.pdf (pristupljeno 12.09.2011.)
7. G8 Research Group 2007 Final Compliance Report, 21. Counter-Terrorism: Financial Action Task Force [318], Internet, www.g8.utoronto.ca/.../2007compliance_final/07 (pristupljeno 27.05.2013.)
8. Ćurković, Miša, Rusija i otkrivanje meke moći, *Nacionalni interes*, Broj 1-3/2008, godina IV, vol. 4, str. 25-54, Internet, <http://www.nacionalniinteres.rs/nic-2008-broj-01-03.pdf> (pristupljeno 18.06.2013.)
9. *Zloupotreblenja v hode borьby s terorizmom i ekstremizmom*, ROSSIЙSKOE OВЩЕСТVOPOD KONTROLEM, International Federation for Human Rights - FIDH, 2009, Internet, raprussia2307ru.pdf (pristupljeno 18.03.2012.)
10. European Parliament recommendation on the role of the European Union in combating terrorism (2001/2016(INI)), 1. The European Union's role in combating terrorism A5-0273/2001, Official Journal of the European Communities, 21.03.2002., Internet, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2002:072E:0135:0141:EN:PDF> (pristupljeno 12.09.2011.)
11. EU - Russian security dimensions, ed. Dov Lynch, *Occasional Papers*, n° 46, European Union Institute for Security Studies, July 2003, Internet, <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/occ46.pdf> (pristupljeno 18.04.2010.)
12. Fraser Cameron and Jarek M. Domański, Russian Foreign Policy with Special Reference to its Western Neighbours, *EPC Issue Paper* No. 37, 13 July 2005, European Policy Centre, Internet, mercury.ethz.ch/.../EPC+Issue+Paper+No+37.pdf (pristupljeno 27.05.2013.)
13. http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/terrorism/strategies/fsj_terrorism_strategies_counter_en.htm (pristupljeno 12.09.2011.)
14. *Human Rights Dissolving at the Borders? Counter-Terrorism and EU Criminal Law*, Amnesty International EU Office, 31 May 2005, AI Index: IOR 61/013/2005, Internet, <http://www.google.rs/search?hl=sr&source=hp&q=Human+Rights+Dissolving+at+the+Borders%3F+CounterTerrorism+and+EU+Criminal+Law&meta=&aq=f&oq=> (pristupljeno 12.09.2011.)
15. Isakova, Irina, *Russian defense reform: current trends*, This article is a revised text of the author's presentation at the conference entitled "The U.S. and Russia: Regional Security Issues and Interests", held in Washington, DC, on April 24-26, 2006, Internet, <http://www.strategicstudiesinstitute.army.mil/pubs/display.cfm?pubid=740> (pristupljeno 27.05.2013.)
16. Janeliunas, Tomas, Sovereign democracy – yet another attempt to define Russia's regime, *Lithuanian Foreign Policy Review*, issue: 18/2006 (pp. 117-132), Internet, <http://www.google.com/search?hl=sr&q=Sovereign+democracy+%E2%80%93+yeat+another+attempt+to+define+Russia%EF%82%A2s+regime&lr=&aq=null&oq=> (pristupljeno 14.09.2011.)

17. Janjević, Milutin (2007), *Spoljna politika Evropske unije*, Službeni glasnik, Edicija Evropska unija knj. 2., Beograd
18. Janjević, Milutin (2003), „Treći stub” Evropske unije: saradnja u oblasti pravosuđa i unutrašnjih poslova, Službeni list SCG, Beograd
19. Kononenko, Vadim, From Yugoslavia to Iraq: Russia’s Foreign Policy and the Effects of Multipolarity, *UPI Working Papers* 42 (2003), Ulkopoliittinen instituutti – The Finnish Institute of International Affairs, Helsinki, Internet, kms2.isn.ethz.ch/serviceengine/.../WP42.pdf (pristupljeno 27.05.2013.)
20. Medvedev, Roj (2007), *Putin: povratak Rusije*, Beograd: Novosti (Beograd: Politika), str. 109-193
21. Milošević, Zoran, Evropska unija i Rusija – strateško partnerstvo ili strateška zabluda?, *Politička revija/Political review*, Br. 4/2008, str. 1043-1052
22. Mitić, Andrej (2008), *Savremeni ruski konzervativizam: ideologija „Jedinstvene Rusije”*, Internet, <http://www.nspm.rs/savremeni-svet/savremeni-ruski-konzervativizam-ideologija-jedinstvene-rusije.html> (pristupljeno 13.03.2013.)
23. Monaghan, Andrew (2005), *Russian Perspectives of Russia-EU Security Relations*, Defence Academy of the United Kingdom, Conflict Studies Research Centre, Russian Series 05/38, Internet, <http://studies.agentura.ru/centres/csrc/perspectives.pdf> (pristupljeno 27.05.2013.)
24. Okara, Andrei, Sovereign democracy: A New Russian Idea or a PR Project?, *Russia in Global Affairs*, No 2, July – September 2007, Internet, http://eng.globalaffairs.ru/number/n_9123 (pristupljeno 13.03.2013.)
25. Omelicheva, Y. Mariya, Russia’s Counterterrorism Policy: Variations on an Imperial Theme, *Perspectives on Terrorism*, Volume III, Issue 1. (2009), Internet, <http://www.terrorismanalysts.com/pt/index.php/pot/article/view/61/126> (pristupljeno 27.05.2013.)
26. Ponsard, Lionel, Homeland Security and the Russian Approach, *Information & Security, An International Journal*, Vol. 17, 2005, 50-60, Internet, http://www.comw.org/tct/fulltext/05_ponsard.pdf (pristupljeno 27.05.2013.)
27. Raúl Hernández i Sagrera, Olga Potemkina, *Russia and the Common Space on Freedom, Security and Justice – Study* (2013), European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Policy – Department C: Citizens’ Rights and Constitutional Affairs, Internet, <http://www.statewatch.org/news/2013/feb/ep-libe-study-russia-and-asfj.pdf> (pristupljeno 27.05.2013.)
28. Revised Action Plan on Terrorism, 17.6.2005, SEC(2005) 841, Commission Staff Working Document, 10694/05, Commission of the European Communities, Brussels, Internet, <http://register.consilium.eu.int/pdf/en/05/st10/st10694.en05.pdf> (pristupljeno 12.09.2011.)
29. Richard Youngs, Natalia Shapovalova, *EU human rights policy towards Russia – Study* (2011), European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union – Directorate B – Policy Department, Internet, http://www.eu-russia-csf.org/fileadmin/Docs/EU_Human_Rights_Policy_Towards_Russia_FRIDE.PDF (pristupljeno 29.05.2013.)
30. Russia’s National Security Strategy to 2020, Approved By Decree of the President Of the Russian Federation 12 May 2009 No. 537, Internet,

- <http://rustrans.wikidot.com/russia-s-national-security-strategy-to-2020> (pristupljeno 26.10.2012.)
31. Sažin V., *О НЕКОТОРЫХ ОСОБЕННОСТЯХ МИРОВОГО ТЕРРОРИЗМА*, Internet, http://www.novostiuzbekistana.st.uz/7_237/tz.htm (pristupljeno 18.03.2012.)
 32. Simeunović, Dragan (2009), *Terorizam: opšti deo*, Beograd: Pravni fakultet univerziteta (Biblioteka Crimen; 9), Beograd: Dosije studio
 33. The Evolving Threat of Terrorism in Policymaking and Media Discourse, *Transnational terrorism, Security & the Rule of Law*, Deliverable 2, WP 2, 2008, Internet, <http://www.transnationalterrorism.eu/tekst/publications/WP2%20Del%202.pdf> (pristupljeno 20.10.2011.)
 34. *The External Dimension of the EU's Area of Freedom, Security and Justice in Relation to Russia*, European Parliament, Directorate-General for External Policies of the Union – Directorate B – Policy Department – Briefing Paper, Brussels, 10 October 2006, Internet, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/divers/join/2006/348594/EXPO-JOIN_DV\(2006\)_348594_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/divers/join/2006/348594/EXPO-JOIN_DV(2006)_348594_EN.pdf) (pristupljeno 27.05.2013.)
 35. Trifković, Srđa, Rat protiv terora: koncept, praksa i slabosti, *Srpska politička misao*, 2005, br. 3-4, str. 9-18

Normative and geopolitical framework of cooperation between European Union and the Russian Federation as a determinant of counter-terrorism policy of the Union

Summary: This article is intended to indicate the normative framework of cooperation and to verify the reasonableness of the hypothesis that the counterterrorism policy of European Union (EU) affect it's strategic political and economic interests to the Russian Federation (RF) – in particular some of it's members, the current relations between the EU and RF, as well as the current security challenges and problems of the RF. It was concluded that the character of relations between the EU and Russia are important for the EU counterterrorism policy, but the development of these relations, which must be comprehended as part of broader geopolitical constellation, not critical, of direct relevance to this policy and its normative framework. In addition to the constant reference to the need for cooperation with the RF in the fight against terrorism as a strategic partner, the area of counter-terrorism is just the area over which EU gives signals on certain changes of political course toward Russia, while careful to maintain the continuity of the existing strategic initiatives.

Key words: geopolitical determinants, geostrategic interests, counterterrorism policy, the European Union, Russian Federation